

۲۰۵۹۳۵

بسم الله الرحمن الرحيم

اخلاق و احکام کسب و کار

تالیف:

دکتر طهماسب طالبی - مهدیه صالحی

سرشناسه	: طالبی، طهماسب، 1346 -
عنوان و نام پدیدآور	: اخلاق و احکام کسب و کار / تألیف طهماسب طالبی، مهدیه صالحی.
مشخصات نشر	: قزوین: سایه گستر، 1397.
مشخصات ظاهری	: 113 ص.
شابک	: 978-600-374-569-8
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
موضوع	: اخلاق کسب و کار -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	: Business ethics-- Religious aspects -- Islam
موضوع	: اخلاق کسب و کار
موضوع	: Business ethics
موضوع	: کسب و کار -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	: Business -- Religious aspects -- Islam
موضوع	: اخلاق اسلامی
موضوع	: Islamic ethics
شناسه افزوده	: صالحی، مهدیه، 1365 -
رده بندی کنگره	: BP254/65 د 2، 397
رده بندی دیویی	: 657/297
شماره کتابشناسی ملی	: 5472068

آدرس: قزوین، چهارراه نادری، جنب داروخانه قانون، پلاک ۳۱۰، طبقه ۲، ۰۲۸-۰۲۲۲۲۵۲۰۵-۲۲۱۰۱۰۱

اخلاق و احکام کسب و کار

- مولفان: دکتر طهماسب طالبی - مهدیه صالحی
- ناشر: سایه گستر
- نوبت چاپ: اول ۱۳۹۷
- شمارگان: ۵۰۰ نسخه
- قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان
- شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۷۴-۵۶۹-۸

فهرست مطالب

فصل اول: نظری بر اخلاق و جایگاه آن در مدیریت اسلامی

۲	معنای اصطلاحی اخلاق
۲	معنای عرفی اخلاق
۳	اخلاق از منظر اسلام و غرب
۵	اخلاق واقعی و مورد نظر اسلام
۶	روش‌های اخلاقی
۷	روش اخلاقی اسلام
۸	اهمیت و جایگاه اخلاق در مدیریت
۱۰	مسئولیت‌پذیری
۱۰	برتری‌جویی و رقابت‌طلبی
۱۱	صادق بودن
۱۱	احترام به دیگران
۱۱	رعایت و احترام نسبت به ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی
۱۱	عدالت و انصاف
۱۱	همدردی با دیگران
۱۱	وفاداری
۱۲	مبانی نظری اخلاق حرفه‌ای در اسلام
۱۳	مفهوم امانت‌داری در کسب‌وکار
۱۴	عوامل پایه‌ای اخلاق حرفه‌ای
۱۴	الف: استقلال حرفه‌ای اخلاق علمی
۱۴	ب: خود فهمی حرفه‌ای
۱۵	ج: عینیت‌گرایی، بی‌طرفی و عدم جانبداری
۱۵	د: فراتر رفتن از مفهوم معیشتی
۱۵	ضرورت ترویج اخلاق حرفه‌ای در سازمان
۱۷	وظایف مدیران در اخلاقی کردن سازمان

۱۸	مشکلات و موانع اخلاق حرفه‌ای
۱۸	ارزش‌مداری به‌جای مسئله محوری
۱۸	عوامل تأثیرگذار بر اخلاق حرفه‌ای
۱۹	ارزش‌های اخلاقی مدیریتی از نظر معصومین
۱۹	الف) اخلاق فردی
۲۱	ب) اخلاق حرفه‌ای
۲۶	آثار بی‌توجهی به اصول اخلاقی در سازمان

فصل دوم: کسب‌وکار در نظام اقتصاد اسلامی

۳۲	مفهوم نظام و نظام اقتصادی
۳۳	نظام اقتصاد اسلامی
۳۳	مال و ثروت از نظر آیین اسلام
۳۵	تولید ثروت در اسلام
۳۶	توزیع ثروت در اسلام
۳۷	اقسام مال و ثروت در اسلام
۳۹	اهداف اقتصادی در اسلام

فصل سوم: کار و کارگر در اسلام

۴۴	تعریف کار
۴۴	کاربرد و اثره کار در قرآن
۴۵	حکمت کار
۴۶	ارزش و منزلت کار
۴۹	مشروعیت کار و مزد برای زنان
۵۰	آداب کار و کارگری
۵۴	نقش روزی حلال در سلامت زندگی
۵۵	اهمیت کار در سیره پیامبران و اوصیای دین
۵۷	آثار فردی تأثیر کار بر زندگی انسان
۵۷	تأثیر کار بر سلامت جسم
۵۷	افزایش احساس عزت و شخصیت
۵۸	کسب آرامش و آسایش
۵۹	تمرکز خیال

۶۰	کار، سبب ایمان و مردانگی
۶۰	رستگاری
۶۱	پاداش فراوان
۶۱	آثار اجتماعی تأثیر کار بر زندگی انسان
۶۳	رشد و شکوفایی اقتصاد جامعه
۶۴	فقر زدایی

فصل چهارم: حکام کسب و کار در اسلام

۶۶	تعریف کسب و کار
۶۶	اهمیت کسب و کار
۶۶	نقش و میزان تأثیر گذاری کسب و کار حلال
۶۷	اهمیت و جایگاه تجارت در اسلام
۶۹	تجارت اسلامی
۷۰	سفارش‌های اسلام درباره تجارت
۷۰	اول آگاهی، سپس تجارت
۷۱	آداب تجارت اسلامی
۷۱	۱. نیت خوب
۷۱	۲. راستگویی و امانت‌داری
۷۲	۳. کثرت ذکر و یاد الله تعالی
۷۲	۴. انتخاب تجارت به انگیزه تعاون اجتماعی
۷۳	۵. پرهیز از تبلیغات دروغین
۷۳	۶. رفتار خوب با بدهکاران
۷۴	۷. قبول فسخ معامله
۷۴	۸. پرهیز از احتکار
۷۴	۹. خودداری از سوگند
۷۵	۱۰. قانع بودن و دوری از حرص
۷۵	۱۱. امر به معروف و نهی از منکر
۷۵	۱۲. نوشتن وصیت‌نامه
۷۶	۱۳. توکل نیکو بر خداوند
۷۶	۱۴. پویشیدن عیب کالا

۷۶	کارهای مورد تاکید و سفارش اسلام
۷۸	کارها و معامله های حرام
۷۸	مفهوم حرام
۷۹	اقسام حرام
۷۹	۱. ذاتی و عرضی
۷۹	۲. شرعی و عقلی
۷۹	۴. ابدی و غیر ابدی
۸۰	کارها و معامله های حرام
۸۰	۱. معامله مواد مضرر و ناپاک
۸۰	۲. خرید و فروش آلات موسیقی
۸۰	۳. معامله های تقلب
۸۰	۴. معامله های ضرر با جامعه
۸۰	۵. خرید و فروش اسگ های متزل
۸۱	۶. معامله هایی که باعث کذب به نامین است
۸۲	۷. خرید و فروش کتب گمراه کننده
۸۲	۸. معامله سحر
۸۳	۹. شعبده بازی
۸۳	۱۰. کفایت
۸۳	۱۱. چهره بینی
۸۳	۱۲. ستاره بینی
۸۵	۱۳. معامله های ربوی
۸۵	ربا
۸۶	ربا در اصطلاح
۸۷	تحریم ربا قبل از اسلام
۸۸	ربا در قرآن و احادیث
۹۰	ربا، در سخنان حضرات معصومین
۹۱	فلسفه حرمت ربا
۹۳	ربا در قانون مجازات اسلامی
۹۴	آثار و نتایج ربا در جامعه

۹۴	فساد ربا از جنبه اقتصادی
۹۵	فساد ربا از جنبه اجتماعی
۹۵	فساد ربا از جنبه اخلاقی
۹۷	انواع معامله
۹۷	معامله نقدی
۹۷	معامله دین به دین
۹۷	معامله تسبیح
۹۸	معامله سلف
۹۸	برخی از احکام معامله سلف
۹۸	شرایط معامله سلف
۹۹	قسم
۱۰۱	تدلیس و پوشاندن عیب کالا
۱۰۱	تعریف و تبلیغ در موقع فروش
۱۰۱	بندگویی از کالا در موقع خرید آن
۱۰۱	افزایش در آمد حلال
۱۰۳	برخی از احکام کسب و کار
۱۰۳	شرایط فروشنده و خریدار
۱۰۳	معاملات مکروه
۱۰۴	موارد مستحبات کسب و کار
۱۰۵	معاملات حرام و باطل
۱۰۵	شرایط جنس و عوض آن
۱۰۶	صیغه خرید و فروش
۱۰۷	مواردی که می توان معامله را بهم زد (فسخ معامله)
۱۱۰	فهرست منابع و مأخذ

گفتمان اخلاق و اقتصاد حدود سه دهه است که در غرب آغاز شده و افرادی مانند دانیل هابسمن، سرج کولم، آرماتیا سن، جان روثمر، مایکل مک فرسونو رونالد دورکین درباره نقش و اثر اخلاق در اقتصاد اظهارنظر کرده‌اند. در بین اندیشه ترجمان و اقتصاددانان مسلمان ارتباط اخلاق و اقتصاد اسلامی کمتر بحث شده و نخستین بار نقوی در کتاب جمع و اخلاق و اقتصاد در اسلام و چپرا در کتاب اسلام و چالش اقتصادی در این باره مطالبی را ارائه کرده‌اند و پس از آن تاکنون مقاله‌های محدودی در این باره نگاشته شده است.^۱ این بحث یکی از زیر بحث‌های فلسفه مضاف به اقتصاد یا اقتصاد اسلامی است و تبیین این رابطه کمک فراوانی به شناخت ماهیت اقتصاد و اقتصاد اسلامی می‌کند. بحث رابطه اخلاق و اقتصاد اسلامی با این کلیت بسیار مهم است؛ چرا که اخلاق رشته‌های متعددی مانند فلسفه اخلاق یا فرا اخلاق، مکتب‌های اخلاقی، اخلاق هنجاری و اخلاق توصیفی و اخلاق اجتماعی کاربردی دارد. همچنین دانش اقتصاد اسلامی مشتمل بر فلسفه اقتصاد، مذهب اقتصادی، نظام اقتصادی و علم اقتصاد است. درباره اخلاق و اقتصاد باید مشخص کنیم که درصدد بیان رابطه بین کدام رشته از دانش اخلاق با کدام رشته از دانش اقتصاد اسلامی هستیم. از سوی دیگر، انسان در نگرش اسلامی دارای کرامت و ارزش انسانی است و بر او بایسته است که پیش از هر چیز این کرامت ذاتی را در جهان هستی پاس دارد و تدابیری بیندیشد که خود را به جایگاه شایسته برساند؛ و از طرفی، کار از دین اسلام وظیفه طبیعی انسان، رمز رشد و پیشرفت فرد و جامعه، راه شادابی فرهنگ‌ها، شعار و شور آن‌ها، توحید گرا، روح و جان دین محمد (ص) و پیشه شایسته کرداران خوبان بارگاه خداست. در قرآن کریم و در احکام اسلامی به ارزش کار و فرهنگ کار بهای ویژه‌ای داده شده است. در قانون اساسی کشورمان نیز وقتی بحث از کار، کارگر و کارمند و یا به‌طور کلی امر اشتغال می‌شود، به محرومیت‌زدایی و برآوردن نیازهای جامعه و فقرزدایی و ایجاد امکانات و شرایط لازم برای همه مردم در جهت اشتغال اشاره شده است. البته ارزش والای نیروی کار بر کسی پوشیده نیست وقتی ما پیرو مکتبی هستیم که پیشوایان این مکتب تأکید بر ارزش فوق‌العاده نیروی کار می‌کنند، خود گواه این امر است. تفکر کار و تلاش مثبت از حصول فرهنگ اسلامی است و ارتقای اندیشه و پرورش فکری نیروی کار در گروه ارزش‌گذاری صحیح برای نیروی کار و فراهم آوردن محیطی مناسب برای حمایت از آن‌هاست. اصول مذهبی و موازین دینی ما از کار و تلاش صرف‌نظر از بعد مادی و ظاهری آن به‌عنوان یک ارزش یاد می‌کنند و از این‌رو به وظیفه مدیران و کارفرمایان و سرپرستان محیط کار و روحیه

۱. میرمعزی، سیدحسین، اخلاق اسلامی و مذهب اقتصادی اسلام، فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد اسلامی، سال شانزدهم، شماره ۶۲، تابستان، ۱۳۹۵.

کارکنان تأکید بسیار شده است. یک مدیر موفق و توانمند در بهره‌گیری از همه توانایی‌های نیروی کار و تلاش می‌کند که البته این امر بسیار دشوار است و می‌توان گفت که تنها با ارزش‌گذاری‌های مادی و معنوی به نیروی کار می‌توان از همه توانایی‌های آن‌ها بهره گرفت. با استناد به فرمایش حضرت علی (ع) که کار ایمان را صیقل می‌دهد می‌توان به ارزش کار و نیروی کار پی برد. به این معنا که اهمیت کار آن‌چنان بالاست که در کنار ایمان مطرح می‌شود بنابراین باید به توسعه و ارتقای فرهنگ کار توجه بیشتری شود. اگر هدف ما توسعه انسانی است این توسعه انسانی دست نمی‌دهد مگر اینکه معتقد به توسعه اجتماعی باشیم که توسعه اجتماعی خود در گرو اولویت‌گذاری به نیروی فکر و اندیشه و تقویت روحیه اجتماعی است. باید توجه داشته باشیم که رسیدن به سطح مطلوب بهره‌وری در گرو داشتن عناصری آگاه، هوشمند، متعهد و نوآور، تحت سیستم اجتماعی و ساز در محیط کاری است؛ که همه این‌ها میسر نیست جز با ارتقای فرهنگ کار. در پایان سخن باید گفت که خداوند آدمی را موجودی چندبعدی خلق کرده است و شناخته می‌شود و بدیهی است که هر که از انسان نیازمندی‌های دارد که نیازها باید برطرف شود. محیط‌های کاری، دل‌بستگی به وظایف و سرلیت‌ها را به صورتی منطقی و اصولی و در عین حال لذت‌بخش فراهم می‌سازد و شرایط ارزشی و نیازهای عاطفی، ذوقی و معنوی کارکنان را مهیا کنند، خود جنبه‌ای نمادین از ارزش‌گذاری برای نیروی کار است؛ بنابراین در محیط کاری باید شرایطی را فراهم آورد که هر یک از کارکنان بتوانند در رفع نیازمندی‌های انسانی خود و خانواده و شکوفایی استعداد و نبوغ شخصیتی‌شان، تلاش و کوششی آگاهانه معمول دارند و از این طریق زمینه ارتقای فرهنگ کار و ارزش‌گذاری نیروی کار فراهم آید.

در نوشتار حاضر، اخلاق و اصول اخلاقی در کسب‌وکار را نقل آن در اداره سازمان‌ها و جوامع به‌طور فشرده مورد بررسی قرار می‌گیرد. خواننده در پایان، رخواه یافت که نظام اداری اسلام قوی‌ترین و بهترین شیوه‌ها را برای اداره جامعه ارائه داده است. اگر حصار کمبود و نارسایی است به واسطه ضعف شدید در اجرا و به‌کارگیری این دستورات است. بی‌تردید اگر در جوامع اسلامی احکام و دستورات آیین مبین اسلام اجرا شود هیچ مشکلی بی‌پسند و اصلاح نخواهد ماند.